

Հրատարակչատան կողմէ

Զաւէն Պիպեռեանի «Անկուտի սիրահարներ» վէպին առաջին տպագրութիւնը եղած է Պոլսոյ մէջ, ապրիլ 1962-ին, որպէս չորրորդ հրատարակութիւնը «ԹՕ» մատենաշարին: Երիտասարդ գոյգի մը՝ Սուրի ու Նորմայի, յարաբերութեան վերիվայրումները Պիպեռեանի գրչին տակ կը դառնան միջոց մը սեւեռելու պոլսահայ ընտանիքի մը 1950-60-ական թուականներու հոգեվիճակը, մերկացնելու քաղքենի հասարակութեան իրական դիմագիծը: Այս նոր հրատարակութիւնը կատարուած է առաջինին վրայէն, կէտադրական եւ ուղղագրական աննշան հպումներով՝ միշտ հարազատ մնալով հեղինակի սկզբունքներուն:

Հրատարակուած է իսմբաբերուած վերաբերեալ

**ԱՆԿՈՒՏԻ
ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ**

Արաս Հրատարակչություն
A r a s Y a y ı n c ı l ı k
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Z
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
www.arasyayincilik.com
info@arasyayincilik.com
Sertifika No. 10728

ARAS - ԱՐԱՍ 181

ԱՆԿՈՒՏԻ ՄԻՐԱՀԱՐՆԵՐ ՋԱԻԷՆ ՊԻՊԵՌՆԵԱՆ

Հրատարակութեան պատրաստեց
Սեւեան Տէյիբմենճեան

Կողքի ձեւաւորում
Արէտ Կըճըր

Կողքի լուսանկար
Մարիօ տէ Պիասի, «Զիրար գրկող ու համբուրող կիներն ու
տղամարդը ծովափին». Ռավեննա. 1958

Գրաչար
Լիկիա Յովհաննէսեան

Տպագրութիւն
Սենա Օֆսեթ

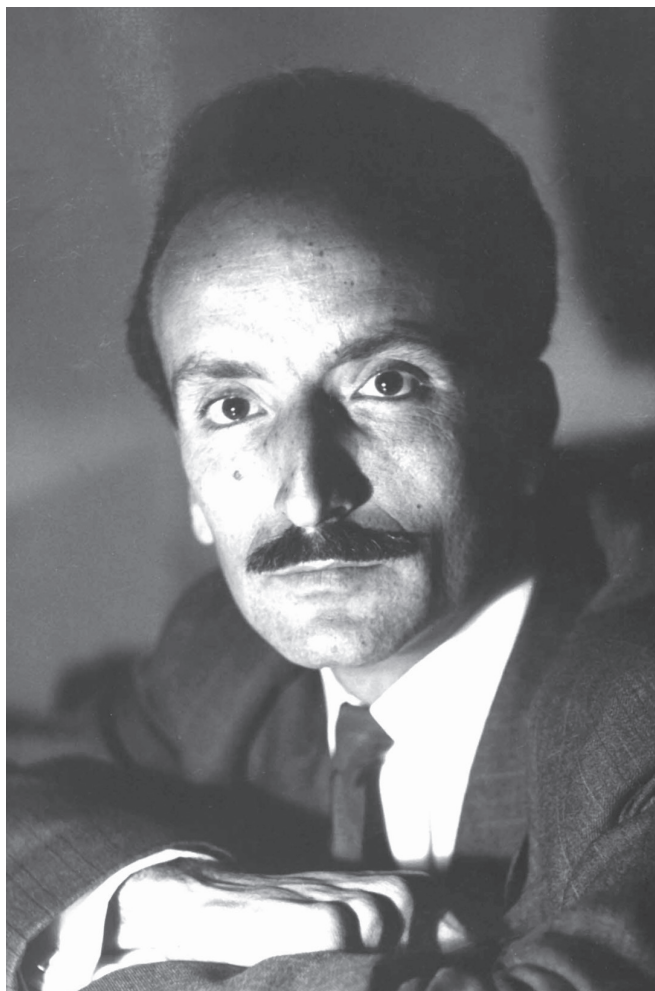
Մարտ 2017, Ստանպուլ

ISBN 9786055753894

ԱՆԿՈՒՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐ

ԶԱԻԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

ՀԻՆՐԻԿ ԴՐՄԻՆՅԱՆ

ԶԱԻՆ ՊԻՊԵՆԵԱՆ
(1921 - 1984)

ԶԱԻԷՆ ՊԻՊԵՌԵԱՆ

Ծնած է 1921-ին, Պոլսոյ Չենկելզիւղ թաղը: Յաճախած է Գատրգիւղի Արամեան-Ունճեան, Տիպար կրթարան (Սուլթանեան) եւ Սեն Ժոզեֆ վարժարանները, բարձրագոյն կրթութիւնն ալ ստացած Պոլսոյ Առեւտրային գիտութեանց ակադեմիայէն:

1941-ին, Քսան դասակարգի զինուորագրութեամբ, կը կոչուի բանակային ծառայութեան՝ որպէս շինարարական ջոկատի (Նաֆըա) զինուոր: Երեքուկէս տարուան ծառայութենէ ետք, կը վերադառնայ Պոլիս: «Քրիստոնէութեան վախճանը» խորագրեալ յօդուածը, զոր շարունակաբար կը գրէր այդ թուականներուն «Ժամանակ»ին մէջ, մեծ աղմուկ կը բարձրացնէ: Յօդուածաշարքը կը դադրի: Այդ շրջանին կ'աշխատակցէր «Նոր լուր», «Նոր օր» թերթերուն եւ մաս կը կազմէր «Ժամանակ»ի խմբագրակազմին: Քաղաքական հայեացքներուն պատճառով կ'ենթարկուի ճնշումներու եւ ստիպւած կը հեռանայ թերթի խմբագրակազմէն:

1946-ին «Նոր լուր»ի մէջ կը հրատարակէ «Ալ կը բաւէ'...» յօդուածը՝ ընդդէմ հակահայ հրապարակումներուն ու քայլերուն: Այդ յօդուածին պատճառով միջոց մը կը բանտարկուի: Բանտէն ետք ճնշումներով հետեւանքով հեռանալու կը ստիպուի նաեւ գտած գործերէն: Այդ շրջանին կ'որոշէ լքել Թուրքիան: 1949-ին բնակութիւն կը հաստատէ Պէյրութ, ուր մաս կը կազմէ «Զարթօնք»ի եւ «Արարատ»ի խմբագրակազմերուն, միեւնոյն ժամանակ կ'աշխատակցի Հալեպի ու Փարիզի հայ մամուլին:

Մտածելով թէ քաղաքական պայմանները բարելա-
լած են թուրքիոյ մէջ՝ կ'որոշէ թողել Պէյրութը, ուր
կ'ապրէր դժուարին պայմաններու մէջ: Կը վերադառնայ
Պոլիս, 1953-ին: Կ'ամուսնանայ Սեդա Խըտրեանի հետ:
Կ'ուսնեայ դուստր մը, թիլտա անուկով: Միջոց մը կ'աշ-
խատի Օսմանեան դրամատան մէջ: 1960-ի զինուորա-
կան յեղաշրջումէն ետք քաղաքական յօդուածներ կը
ստորագրէ «Մարմարա» օրաթերթին մէջ: «Նոր դար»
քաղաքական ու գրական պարբերականը, գոր սկսած էր
հրատարակել 1964-ին, կը դադրի նիւթական դժուարու-
թիւններու հետեւանքով: 1960-ականներու աւարտին
մաս կը կազմէ «Մէյտան լարուս» ու «Պիւլիք լիւկաթ»
հանրագիտարաններու խմբագրակազմին:

1965-ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն կը
դառնայ երեսփոխանական թեկնածու՝ թուրքիոյ Բանուո-
րական կուսակցութեան շարքերէն, սակայն չի յաջողիր:
1968-ի քաղաքային մարմիններու ընտրութիւններու
արդիւնքին նոյն կուսակցութեան անուկով կ'ընտրուի
Իսթանպուլի քաղաքապետական խորհուրդի անդամ,
կը դառնայ այդ խորհուրդին փոխ-նախագահը:

Կ'ըսուի, թէ Զաւէն Պիպեռեան եղած է անհաղորդ,
դժուար անձ մը, որու արուեստագէտի նուրբ հոգիին
արտացոլումը կարելի է նկատել գրականութեան առըն-
թեր սիրողաբար կատարած գեղանկարներն ու արձանիկ-
ները, Մեծ կղզիի հանդէպ պաշտամունքի հասնող սէրը
եւ, նիւթական մտահոգութիւններէ մղուած, կնոջը հետ
չինած խաղալիքները:

Մահացած է 4 հոկտեմբեր 1984-ին, Պոլիս: Թաղուած
է Շիշլիի ազգային գերեզմանատան մտաւորականնե-
րու թաղը:

Զաւէն Պիպեռեան գրական ասպարէզ մուտք գոր-
ծած է պատմուածքներով: Առաջին պատմուածքը տպա-

գրուած է «Ժամանակ»ին մէջ, 1945-ին, «Երեք ընկեր էինք» վերնագրով: Աւելի վերջ զանազան թերթերու եւ հանդէսներու մէջ լոյս տեսած են իր պատմուածքներն ու յօդուածները, որոնք ուշագրաւ եղած են իրենց պարզ լեզուին եւ կեանքի բուն իրականութենէն քաղուած նիւթերուն շնորհիւ:

Գործածած է հետեւեալ գրչանունները՝ Անի Ազատ, Սեւանի ՄակուկաՎարը, Զ. Բարտիեան, Պ. Զ. Շիրակ, Ք. Անանեան, Նեմեզիս, ԿինօՖիլ. եւն.:

Զաւէն Պիպեռեանի՝ հայերէնով հրատարակած հեղինակային գիրքերն են՝

- «Լկրտածը» (վէպ, 1959)
- «Ծովը» (պատմուածքներ, 1961)
- «Անկուտի սիրահարներ» (վէպ, 1962)
- «Մըջիւններու վերջալոյսը» (վէպ, 1984, ամբողջական հրատարակութիւնը՝ 2007, 2017):

Սուր անակնկալ անհանգստութիւն մը ունեցաւ: Ան-
բացատրելի զգացում մը՝ թէ մէկը կը դիտէր զիրենք:
Արագ ակնարկ մը նետեց շուրջը: Քովի եւ դիմացի
նստարանները թափուր էին: Հանրային պարտէզին այս
մասը, որ ծառերով շրջապատուած էր, մութի մէջ կ'ըն-
կըղմէր թաւուտքի ետին: Պարտէզին մայր խճուղին
առնուազն քսան մեթր հեռու էր:

Սուր նոյնքան անակնկալ կերպով, բնագդաբար գը-
լուխը վերցուց կէս մը: Ակնթարթ մը տեւեց աս: Սիրտը
թունդ ելաւ: Ծառին վրայ մարդ կար:

Նորմա վիզը թեքած, աչքերը կիսախուփ, կը սպասէր
չրթունքներուն որոնք չէին գար:

Սուրին մատները պրկուեցան Նորմայի ուսին վրայ:
Բայց անզգալիօրէն հեռացաւ անկէ, փոխանակ գայն
քաշելու դէպի իր կուրծքը: Հրայրքը մարեցաւ: Առանց
նկատելի շարժում մը ընելու, աչքերը վերցուց կրկին:
Սրունքները եւ թեւերը մէյմէկ ճիւղի հետ նոյնացած՝
մարդկային կերպար մը տարածուած էր ծառին վրայ որ
կ'երկարէր նստարանին վերեւ: Մէկը անշարժ կը դիտէր
զիրենք: Ա՛յն աստիճան անշշուկ, ա՛յն աստիճան ան-
շարժ, որ քառորդ ժամէ ի վեր չէին զգացած անոր ներ-
կայութիւնը իրենց գլխուն վերեւ: Միայն բացօթեայ
սիրաբանողի իր սրուած զգայարաններն էին որ կ'ար-
թըննային յանկարծ, ճիշդ այն պահուն երբ պիտի միա-
նային իրենց մարմինները: Նոյն յատկութիւնն էր որ
անմիջապէս իրեն նշմարել տուած էր հսկայ մամուկը:
Այլապէս, դիւրին չէր անդրադառնալ թէ մարդկային ան-

դամներ կը նոյնանային ծառին ճիւղերուն հետ, որոնք արդէն սկսած էին հալիլ գիշերուան մէջ:

Մայր խճուղիին վարի կողմէն՝ ելեկտրական մեծ լամբարէն նշոյլ մը կող գար թառիլ Նորմայի ուշադիր դէմքին վրայ: Ձայն չէր հաներ: Բայց հարցական բան մը սառած էր հետաքրքիր աչքերուն մէջ: Ձէր հասկնար: Ինք ալ մեղմօրէն ետ քաշուեցաւ, տարտամ կարծրացումով մը, որ հիասթափութիւն մը կը մատնէր, եւ ջղագրգռուութիւն մը: Սուր զգաց այդ հիասթափութիւնը եւ ջղագրգռութիւնը: Ոչինչ ըրաւ զանոնք փարատելու համար: Սպասեց հետեւանքին:

-Ելլա՞նք, հարցուց Նորմա՝ ի զուր ջանալով անտարբեր շեշտ մը տալ ձայնին:

-Եթէ կ'ուզես:

Ամէն բան այնքան յանկարծական եւ անհաւատալի կերպով փոխուած էր, որ պաղութիւն մը ինկաւ իրենց միջեւ, գրեթէ շօշափելի: Առանց խօսելու դուրս ելան թաւուտքով շրջապատուած բաժնեակէն, մտան մայր խրճուղին: Սուր առիթ գտաւ ականարկ մը նետելու ծառին: Անկարելի էր տեսնել մամուկ-մարդը սաղարդներուն մէջ, որոնք կը շփոթուէին խաւարին հետ:

Նորմա Սուրին թեւը չմտաւ: Առջեւը կը նայէր աշխարհի բոլոր ճիգերը վատնելով, որպէսզի բնականոն արտայայտութիւն մը պահէ դէմքին վրայ: Սակայն բերան չբացաւ:

-Ինչո՞ւ դէմքդ կախեցիր, հարցուց Սուր միամիտ շեշտով մը:

-Դէմքս կախեցի՞ր... Ե՞ս:

-Ձէ՛, վերի մարդը:

-Ո՞ր վերի մարդը:

Սուր սկսաւ խնդալ մեղմօրէն:

-Շատ չոճով ես, ըսաւ:

Եւ սպասեց հակազդեցութեան: Նորմա ջղային խըն-
դուք մը զսպեց:

- Ինչո՞ւ խնդացիր:

- Միտքս բան մը եկաւ:

- Ի՞նչ բան:

- Ստիպուե՞մ եմ ամէն միտքս եկած բանը քեզի ըսել:

- Կ'ուզե՛ս նէ ըսէ: Ես գիտե՛մ:

- Բան մըն ալ չես գիտեր:

- Խորհեցար որ ե՛ս եմ չոճոխը, քիչ առաջուան համար:
Նորմա չափազանցուած զարմանք մը կեղծեց.

- Ի՞նչ եղաւ քիչ առաջ:

- Թիւ մ'ընե՛ր:

Սուր լրջացաւ.

- Ծառին վրայ մարդ կար, գիտե՞ս:

Պարտէզին դռնէն փողոց կ'ելլէին, լոյսի, երթեւեկի,
ադմուկի աշխարհը:

- Ո՞ր ծառին:

- Ա՛յն ծառին: Տակը նստած էինք ուր է:

Նորմա անմիջապէս չանդրադարձաւ: Յետոյ մէկէն
կեցաւ:

- Ո՞ր ծառին, կրկնեց տարբեր շեշտով:

- Քիչ առաջուան ծառին:

- Սուտ ես, ըսաւ Նորմա ուշադրութեամբ Սուրին
աչքերուն մէջ նայելով:

- Աղէ՛կ, սուտ եմ: Սուտ ըլլալուս համար հանեցի
քեզ այնտեղէն:

Նորմա պահ մը մնաց անշարժ, լուռ: Յետոյ թուլցաւ,
Սուրին թեւը մտաւ, երկու ձեռքով կառչեցաւ:

- Անո՞ր համար... Սուր, սխալած ըլլալու ես:

- Աղէ՛կ, սխալած եմ: Ապուշ եմ ես:

- Կը տեսնէինք եթէ մարդ ըլլար:

- Տեսայ ըսի եա:

- Ես չտեսայ:

- Ի՞նչ ընեմ դուն չտեսար նէ:

Հեզնանքով ժպտեցաւ.

- Դուն առջի շաբաթ ալ չտեսար:

Նորմա դարձեալ կանգ առաւ, աչքը սեւեռեց Սուրի
աչքին:

- Առջի շաբաթ ինչ կար:

- Կղզի գացած էինք ես:

- Առջի՞ շաբաթ էր:

- Առջի՛ շաբաթ էր: Դուն ատ անգամ չես յիշեր կոր:

- Այնչափ շատ տեղ կ'երթանք կոր... Ի՞նչ բան չտե-
սայ առջի շաբաթ:

- Ռէօնթկենճիները:

- Ո՞ւր:

- Կղզի:

Նորմա ճիգ կ'ընէր յիշողութիւնը թարմացնելու հա-
մար:

- Ուր է, ըսաւ, երեք անգամ տեղ փոխեցինք... Խորիս-
տոսի գերեզմանատան ետեւը փոսին մէջ... Այո, կը յի-
շեմ կոր, ամէնէն առաջ փոսին մէջ տեղաւորուեցանք...
Ետքը դուն հոս աղուոր չէ, շատ մեղու կայ ըսիր, այո,
կը յիշեմ կոր, վար իջանք... Հոնկէ...

- Հոն ալ, շատ տաք է ըսի, բնաւ հով չի բանիր կոր
հոս ըսի, Լուսա Փարքէն անդին տարի քեզ: Վերը, գե-
րեզմանին ետեւը անշարժ պառկած էր: Դուն չտեսար:
Բայց ես տեսայ: Ես կը տեսնեմ:

- Դուն վարժուեր ես, ըսաւ Նորմա նշանակալից շեշ-
տով մը:

Սուր խնդաց, ոչ առանց հպարտութեան: Եւ խոր-
հեցաւ թէ այնքան ալ շատ վարժութիւն չունէր՝ Նոր-
մայէն առաջ: Բայց Նորմային հետ, վեց ամիսէ ի վեր,
բացօթեայ սիրաբանութեան մասնագէտը դարձած էր:

-Վարն ալ ռէօնթկենճի կար: Ամէն կողմ ցանց հիւսած էին: Եւ դուն չտեսար:

-Դուն ալ չտեսնայիր նէ՞, Սուր:

Մտատանջութիւն կար ձայնին մէջ:

-Մեզի բան մը ընէին նէ՞:

-Թէօնթկենճիները բան մը չեն ըներ, ըսաւ Սուր, ոչ շատ վստահ ներքնապէս:

Նորմա ծամածռութիւն մը ըրաւ թեթեւ սարսուռով մը, կծկտեցաւ Սուրի թեւին տակ.

-Ըսել է, իրա՞ւ է Սուր, մեր գլխուն վրայ...

-Ճիշդ վրան:

-Բնաւ ձայն մը չհանեց: Կրնա՞յ ըլլալ:

-Եղաւ:

Գլուխը կախեց:

-Խե՛րը անիծեմ, մուտաց: Ազատ տեղ մը չունիս:

Վհատութիւն մը յաջորդած էր իր բռնագրօսիկ յոխորտութեան: Առջի շաբաթ ալ՝ կղզին, այս իրիկուն ալ՝ հանրային պարտէզը, վախցած էր: Բարդ, չփոթ, ներմղուած, բայց բաւական սաստիկ վախ մը, որ յապաղած ծանր հակազդեցութեան մը ծնունդ կու տար հիմա: Կրնար միջադէպ ծագիլ ու ոստիկանատունները քաշկըտել գիրենք: Գայթակղութիւն՝ ընտանիքներուն մէջ: Կրնային յարձակումի ենթարկուիլ, Նորմային գլխուն փորձանք մը... Այն ատեն պէտք էր պաշտպանէր զայն: Թերեւս կը սպաննուէր: Կամ առնուազն՝ նորէն պահականոց, նորէն գայթակղութիւն, մեծ խնդիր... Կամ կրնար ծեծ ուտել, եւ աղջիկը կ'առեւանգէին. իսայտառակ ալ կ'ըլլար աղջիկը պաշտպանելու անկարող ըլլալուն համար: Եւ արդէն անհանդուրժելի էր այն գաղափարը անգամ՝ թէ...

Այնքան մտազբաղ էր որ քանի մը անգամ փախցուց Փանկալթիի ոստիկանին նշանը: Նորմա ձայն չհանեց:

Ինք իր վիճակին ձգեց զայն փափկանկատութեամբ:
Երկարօրէն սպասեցին դիմաց անցնելու համար:

Նորմա տեսաւ թէ Սուր դէպի Օսմանպէյ կ'առաջնորդէր զինք: Հեշտալի տաքութիւն մը շրջեցաւ մարմինին մէջ: Գիտէր թէ երբ Սուր ճամբան երկարէր՝ վերադարձին, չէր կշտացած իրմէ եւ մութ անկիւն մը կը փնտռէր: Օսմանպէյի կեդրոնը մութ անկիւն...

Սուր ձախ դարձաւ՝ դէպի շուկային զառիթափը: Հիմա խոժոռ, ջրային վիճակ մը ստացած էր: Առջեւը կը նայէր նեղսիրտ, գլխահակ, ուսերը եւ թեւերը շարժելով անգիտակցաբար: Անճրկած մարդու պէս: Ու արագ-արագ կը ծխէր: Նորմա հասկեցաւ, զգաց անոր տազնապը: Լուռ մնաց սրտատրոփ: Կէս մեթր ետեւէն առաջացաւ ուշադրութիւն ընելով կոխած տեղին, որ հետզհետէ կը զրկուէր պողոտային լոյսերէն:

Երբ գերեզմանատան մեծ պատին սկիզբը հասան, Սուր Նորմային մերկ թեւը բռնեց: Միասին սարսուացին: Նորմա ինքնաբերաբար մօտեցաւ: Սուր թեւը նետեց անոր ուսին, արագ ակնարկ մը պտտցուց վեր-վար, եւ ուժգնօրէն փակցուց զայն իր մարմինին:

Ինքնաշարժի մը լոյսը աւելեց չէնքերուն պատերը: Սուր ջղաձգական պրկումով մը քաշեց շրթները Նորմայի շրթներէն: Արդէն կը քալէին երբ լոյսը զիրենք քերեց անցաւ: Ա՛լ չբռնեց Նորմայի թեւը: Նորմա կառչեցաւ անոր, կատու եղաւ: Չկրցաւ փոխել տրամադրութիւնը:

Շուկային բերանը, Սուր կանգ առաւ:

-Վաղը քանի՞ով կ'երթանք կոր, հարցուց մէկէն:

-Ո՛ր:

-Կզգի:

Տարտամ վարանում մը ունեցաւ Նորմա: Սուր գիտէր, թէ ինչ կը խորհէր ան: Թէ լեզուին ծայրն էին

ռէօնթիկենճիները: Եթէ բերնէն հանէր այդ խօսքը, եթէ խնդիր ընէր, պիտի պայթէին ջիղերը: Բայց Նորմա բերանը չբացաւ: Շուտով վերստացաւ բնական վիճակը:

-Կէսէն ետք հարկաւ, ըսաւ պարզօրէն: Մէկուկէսով, եթէ կ'ուզես:

Սուրին ջիղերը քակուեցան: Անհուն սէր մը, երախտագիտութեամբ խառնուած, յորդեցաւ իր էութենէն: Այնքան ուժգին սեղմեց Նորմային ուսերը, որ աղջիկը՝ շնչհատ՝ խեղդուկ ձայն մը հանեց ակամայ:

-Կէսի^օն պիտի ելլաս գործէդ:

-Ամէն ատենուան պէս:

-Ամառը աւելի կանուխ չպիտի^օ ձգեն շաբաթ օրերը:

-Կ'երեւակայե^օս ատանկ բան:

-Սրիկանե'րը...